ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 8.6.2018г.
COM(2018) 273 final/2

CORRIGENDUM
This document corrects document COM(2018) 273 final of 08.05.2018.
Concerns the Bulgarian language version.
The country codes were not all visible in figure 8.
The text shall read as follows:

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

относно осигуряването на детски заведения за малки деца с цел увеличаване на участието на жените на пазара на труда, постигане на равновесие между професионалния и личния живот от работещите родители и постигане на устойчив и приобщаващ растеж в Европа („целите от Барселона“)

Обобщено изложение

Наличността, достъпността и ценовата приемливост на детски заведения с високо качество са от решаващо значение за това да се осигури възможност на жените и мъжете с отговорности за полагане на грижи да участват на пазара на труда[1]. Наличността на висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст е също и важен инструмент за справяне с евентуалната социална дискриминация на децата[2] и благоприятства когнитивното и социалното развитие на децата от най-ранна възраст[3].

Още през 2002 г. на заседанието си в Барселона Европейският съвет[4] отчете тази ситуация и определи цели по отношение на осигуряването на детски заведения с добро качество и на приемлива цена за децата в предучилищна възраст, като посочи две цели, а именно 90 % от децата на възраст между 3 години и възрастта за задължително училищно образование и 33 % от децата под 3 години.

Целта на настоящия доклад е като част от изпълнението на Съобщението на Комисията за подпомагане на равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи[5], да оцени напредъка на държавите членки по отношение на постигането на целите от Барселона след доклада от 2013 г.

Като цяло целта от Барселона е постигната за децата под тригодишна възраст за ЕС—28, като 32,9 % от децата в тази възрастова група посещават детски заведения, макар да продължават да съществуват големи разлики между държавите членки.

Според най-актуалните данни за 2016 г. целта от 33 % като цяло е постигната в 12 държави членки, а в 7 от 12 държави — членки на ЕС, между 33 и 49 % от децата имат достъп до грижи за деца, а в 5 държави — членки на ЕС, 50 % или повече от децата имат достъп до такива грижи. В останалите 16 държави членки по-малко от 33 % от децата имат достъп до грижи за деца, като в 10 държави членки по-малко от 25 % от децата в най-ниската възрастова група се ползват от грижи за деца.

Целта от Барселона все още не е постигната за децата от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училището. От 2016 г. 86,3% от децата на възраст от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище се ползват от услуги за професионални грижи за деца или предучилищни грижи. Целта от Барселона беше постигната в 12 държави членки, докато станалите 16 държави членки все още не са постигнали тази цел.

Наличността и ползването на грижи за деца зависят от няколко фактора, а именно от наличието на законно право на грижи за деца, от тяхната достъпност и от тяхното качество. Освен това важна роля играе и способността за адаптиране на услугите към потребностите на родителите, включително разстоянието до детските заведения и работното им време, адаптирано към моделите на трудова дейност и потребностите.

[1] Стратегически ангажимент на Европейската комисия за равенство между половете за периода 2016—2019 г.

[2] Препоръка на Комисията „Инвестициите в децата: изход от порочния кръг на неравностойното положение“ (COM (2013)112 final от 20.2.2013 г. и SWD(2017), 258 final).

[3] Стратегическа рамка „Образование и обучение 2020“ („ЕСЕТ 2020 г.“) (ОВ 2009/С 119/02).

[4] Заключения на председателството, Европейски съвет от Барселона, 15—16 март 2002 г.

[5] Вж. Съобщение на Комисията „Инициатива за подпомагане на равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи“ (COM(2017) 252 final от 26.4.2017 г.).

Поради факта, че отговорностите, свързани с полагането на грижи, са основната причина за слабото участие на жените на пазара на труда, което води до годишни загуби за Европа в размер на 370 милиарда евро, целите от Барселона, приети от Европейския съвет през 2002 г., продължават да бъдат от ключово значение през 2018 г.

1. Контекст на политиката

Недостатъчната представеност на жените е един от най-трайните проблеми на пазара на труда във всички държави — членки на Европейския съюз (ЕС). Общата разлика в заетостта между жените и мъжете, тоест разликата в равнищата на заетост на жените и мъжете, е 11,6 процентни пункта или 18,2 процентни пункта в еквиваленти на пълно работно време.[6] Икономическата загуба вследствие на тази разлика възлиза на 370 милиарда евро годишно.[7]

Като основна причина за слабото участие на жените на пазара на труда се посочват отговорностите за полагане на грижи, които се поемат в по-голяма степен от жените, отколкото от мъжете. Жените носят отговорности за полагане на грижи на различни етапи от живота си, но най-вече когато имат малки деца. През 2016 г. средното равнище на заетост на жените с едно дете на възраст под 6 години беше с 9 процентни пункта по-ниско от това на жените, които нямат малки деца, като в няколко държави членки тази разлика е над 30 процентни пункта. В някои държави членки неактивността на 25 % от жените се дължи на отговорности за полагане на грижи.

Наличността, достъпността и ценовата приемливост на детски заведения с високо качество са от решаващо значение за това да се осигури възможност на жените и мъжете с отговорности за полагане на грижи да участват на пазара на труда.

Още през 2002 г. на заседанието си в Барселона Европейският съвет[8] отчете тази ситуация и определи цели по отношение на осигуряването на детски заведения[9] с добро качество и на приемлива цена за децаат в предучилищна възраст, като посочи две цели:

> *Държавите членки следва да отстранят пречките пред участието на жените на пазара на труда и да се стремят, в зависимост от търсенето на детски заведения и в съответствие с националните си системи за предоставяне на услуги в тази област, до 2010 г. да осигурят детски заведения*
>
> - *за най-малко 90 % от децата на възраст между 3 години и възрастта за задължително училищно образование и*
> - *за поне 33 % от децата под тригодишна възраст*.

Европейският съвет постави изискване тези цели да бъдат постигнати до 2010 г. В доклада си от 2013 г. за оценка на актуалното състояние Европейската комисия заключи, че тези цели не са

[6] Евростат, Проучване на работната сила, 2016 г.
[7] Eurofound (2016 г.), *The gender employment gap:challenges and solutions*.(*Разликата в заетостта между половете: предизвикателства и решения.)*
[8] Заключения на председателството, Европейски съвет от Барселона, 15—16 март 2002 г., на разположение на адрес: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf.
[9] Позоваването на „грижи“, „грижи за деца“ и „професионални грижи за деца“ в целите от Барселона включва образование, доколкото за децата се полагат грижи не само в детските заведения, но и в заведенията за предучилищно образование преди възрастта за задължително посещаване на училище. Ето защо детските заведения за деца на възраст под възрастта за задължително училищно образование включват ясли/детски градини и други видове центрове за дневни грижи, като напр. дневните грижи в семейни структури, професионалните детегледачи с правоспособност, полагащи грижи в дома на детето или детегледача, предучилищното или еквивалентно задължително училищно образование, както и структурите за следучилищни грижи извън учебните занятия. В настоящия доклад „образование и грижи в ранна детска възраст“ и „предучилищно образование“ са използвани като синоними.

постигнати за нито една категория деца — деца под тригодишна възраст и деца от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище[10].

В доклада на Европейската комисия от 2013 г. относно целите от Барселона[11] се посочва, че въпреки отбелязания напредък от 2002 г. досега предлагането на детски заведения все още не изпълнява целите от Барселона и че трябва да се положат доста усилия за достигането на задоволително наличие на детски заведения, особено на такива за деца под три години.

- През 2011 г. само 6 държави членки са успели да постигнат целите и за двете възрастови категории (под тригодишна възраст; от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище)[12];
- 3 държави членки са постигнали само целта за децата от тригодишна възраст до възрастта за задължително училищно образование[13];
- 4 държави членки са постигнали само целта за децата под тригодишна възраст[14].

Акцентът в доклада на Комисията е поставен не само върху наличността на детски заведения, но включва и достъпността, включително във финансово отношение, и качеството на наличните детски заведения.

Действително, участието на жените на пазара на труда на пълно работно време изисква наличността на детски заведения на пълен ден, които да отговарят на изискванията да работят в рамките на работното време на родителите и през училищните ваканции. Нещо повече, ползването на детски заведения представлява истинско решение, само ако работещите жени могат да си ги позволят и ако са достатъчно уверени в тяхното високо качество.

Ето защо целите от Барселона и включените в тях цели са представени отново в Европейския пакт за равенство между половете (2011—2020 г.) и към тях се препраща в стратегията „Европа 2020“.

Наред с редовния мониторинг на изпълнението на целите от Барселона, наличността на ценово достъпни и висококачествени грижи за деца е предмет на мониторинг като основен начин за увеличаване на участието на жените на пазара на труда в рамките на процеса на европейския семестър. Той е годишната рамка за икономическо управление на ЕС, насочена към мониторинг, предотвратяване и коригиране на проблемни икономически тенденции[15].

В контекста на Европейския стълб на социалните права, на 26 април 2017 г. Комисията прие инициативата за равновесие между професионалния и личния живот — съвкупност от законодателни и незаконодателни мерки, които модернизират съществуващите правни рамки и рамки на политиката по отношение на отпуските по семейни причини[16], гъвкавите условия на труд и професионалните услуги за полагане на грижи, както и справянето с възпиращите икономически фактори пред втория работещ член на семейството. Повишаването на

[10] С цел да се запази съответствие с терминологията, използвана в заключенията на Съвета от Барселона, в настоящия доклад „възрастта за задължително училищно образование“ или „възрастта за задължително посещаване на училище“ се отнася до възрастта за задължително посещаване на начално училище, която в повечето държави е около 6 години.

[11] Европейска комисия, цели от Барселона (2013 г.), на разположение на адрес: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/130531_barcelona_en_0.pdf.

[12] Белгия, Дания, Франция, Швеция, Словения и Обединеното кралство.

[13] Германия, Италия и Естония.

[14] Люксембург, Нидерландия, Испания и Португалия.

[15] През 2017 г. към 6 държави беше отправена специфична препоръка за разрешаване на въпроси, свързани с грижи за деца, като част от пречките за участие на жените на пазара на труда. През 2018 г. грижите за деца са посочени като заслужаваща внимание област в 17 доклада по държави, като акцентът се поставя върху специфичните за държавата аспекти като наличност, ценова достъпност, достъпност на детските заведения и участие на жените на пазара на труда.

[16] Отпускът по семейни причини включва отпуск по майчинство, отпуск по бащинство и родителски отпуск, както и отпуск за лица, полагащи грижи.

качеството, ценовата приемливост и достъпността на грижите за деца е важна част от тази инициатива, като то се осъществява чрез редовно наблюдение на целите, усъвършенстване на събирането на данни и насърчаване на използването на европейските структурни и инвестиционни фондове да инвестират в социална инфраструктура.[17]

Ценово достъпните и висококачествени услуги за грижи за деца спомагат не само за съчетаването на работата със семейния живот, което благоприятства участието на жените на пазара на труда и укрепването на равенството между половете. Те също така спомагат за социално-икономическата интеграция на децата и за развитието на техните умения от ранна детска възраст[18].

В препоръката на Комисията от 2013 г. относно „Инвестициите в децата: изход от порочния кръг на неравностойното положение“[19], одобрена от Съвета през ноември 2013 г., държавите членки настоятелно се призовават да инвестират повече в политиките за децата с цел укрепване на техните права, намаляване на детската бедност и подобряване на благосъстоянието на децата. Тя е част от много по-широк „пакет за социални инвестиции“, който предоставя на държавите членки насоки за политиката в областта на социалните инвестиции през целия живот. В Препоръката се подчертава, че са налице достатъчно доказателства, че при децата в неравностойно положение, които се ползват от услуги за грижи за деца, съществува по-малка вероятност те да напуснат преждевременно системата на средното образование и да станат безработни, като по този начин се избягват редица други социални проблеми.

Освен това през 2009 г. Съветът по образование прие критерии за образованието и обучението в рамките на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ („ЕСЕТ 2020 г.“) [20], включително критерий за децата на възраст между 4 години и възрастта за задължително посещаване на училище[21]. Съгласно този критерий или цел поне 95 % от децата на възраст между 4 години и възрастта за задължително посещаване на училище следва да участват в образованието и грижите в ранна детска възраст[22]. Целта на „ЕСЕТ 2020 г.“ е да се подобрят националните системи за образование и обучение, за да може ЕС да се превърне в най-конкурентната и динамична икономика в света, основана на знание.

Освен целите от Барселона, Комисията редовно наблюдава изпълнението на целите за образование и обучение, определени в „ЕСЕТ 2020 г.“, включително целта за децата на възраст от 4 години до възрастта за задължително посещаване на училище.[23] През 2017 г. тя установи, че средно 94,8 % от децата в Европейския съюз са участвали в образование и грижа в ранна детска възраст. Ето защо може да се счита, че целта на „ЕСЕТ 2020 г.“ като цяло е постигната. С оглед на тази констатация в Съобщението си относно равновесието между професионалния и личния живот Комисията оповести преразглеждане на съществуващата цел в „ЕСЕТ 2020 г.“.

---

[17] Вж. Съобщение на Комисията „Инициатива за подпомагане на равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи“ (COM(2017) 252final от 26.4.2017 г.).

[18] Доказателство за значението на високото качество на грижите за деца се предоставя и от няколко научноизследователски проекта, финансирани по Седмата рамкова програма за научни изследвания на ЕС и обществено предизвикателство 6 на програма „Хоризонт 2020“ („Европа в един променящ се свят — приобщаващи, новаторски и мислещи общества“). Тези проекти разглеждат ролята на образованието и грижите в ранна детска възраст, доколкото това засяга неравенството, бедността, благополучието и развитието на децата, както и избора на различни варианти за полагане на грижи за деца, като се отчитат особеностите на семействата (социално-икономически, културни) и различният институционален контекст.

[19] Вж. SWD(2017) 258 final.

[20] Стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ („ЕСЕТ 2020 г.“) (ОВ 2009/С 119/02).

[21] В Стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ („ЕСЕТ 2020 г.“) като възраст за задължително посещаване на училище се посочва възрастта за започване на задължително начално образование.

[22] Терминът „образование и грижа в ранна детска възраст“, използван в Стратегическия ангажимент за образование и обучение, се използва в настоящия доклад като синоним на „грижи за деца“ — термина, използван в целите от Барселона.

[23] Европейска комисия (2017 г.), Обзор на образованието и обучението за 2017 г., на разположение на адрес: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf.

Тя потвърди това в своето Съобщение от 17 ноември 2017 г. относно укрепването на европейската идентичност[24], в което предлага целта от 95 % да обхване и децата от тригодишна възраст до възрастта за задължително училищно образование. Такова преразглеждане би довело до увеличаване на съществуващата цел от Барселона за децата на възраст между 3 години и възрастта за задължително училищно образование с 5 %. Освен това Комисията се ангажира да вземе предвид качеството на системите за грижи за деца.

През май 2018 г. Комисията представи предложение за препоръка на Съвета относно системи за висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст като част от пакета за образованието[25], придружено от работен документ на службите на Комисията. Целта на това предложение е да се насърчават и подкрепят държавите членки в усилията им да подобрят достъпа до своите системи за образование и грижи в ранна детска възраст и тяхното качество. Основният принцип е, че ранните години от живота на всеки човек са най-определящи за развиването на основните умения и способности за учене, които могат да повлияят в голяма степен върху перспективите за образование и заетост на по-късен етап и върху постиженията и удовлетвореността от живота в по-широк план.

Европейският стълб на социалните права, одобрен от държавите членки на 17 ноември 2017 г., потвърждава значението на професионалните структури за грижи за деца. С „Набора от социални показатели“, придружаващ Стълба, се следи изпълнението на принцип 11 от него относно грижите за деца, и по-специално за деца под тригодишна възраст.

Всичко посочено по-горе показва, че достъпът до ценово достъпни и висококачествени образование и грижи в ранна детска възраст служи за три основни цели:

- да се увеличи потенциалът на жените, които имат деца, на пазара на труда;
- да се развиват когнитивните и социалните способности на децата в предучилищна възраст;
- да се укрепва социалното приобщаване на децата в неравностойно положение[26].

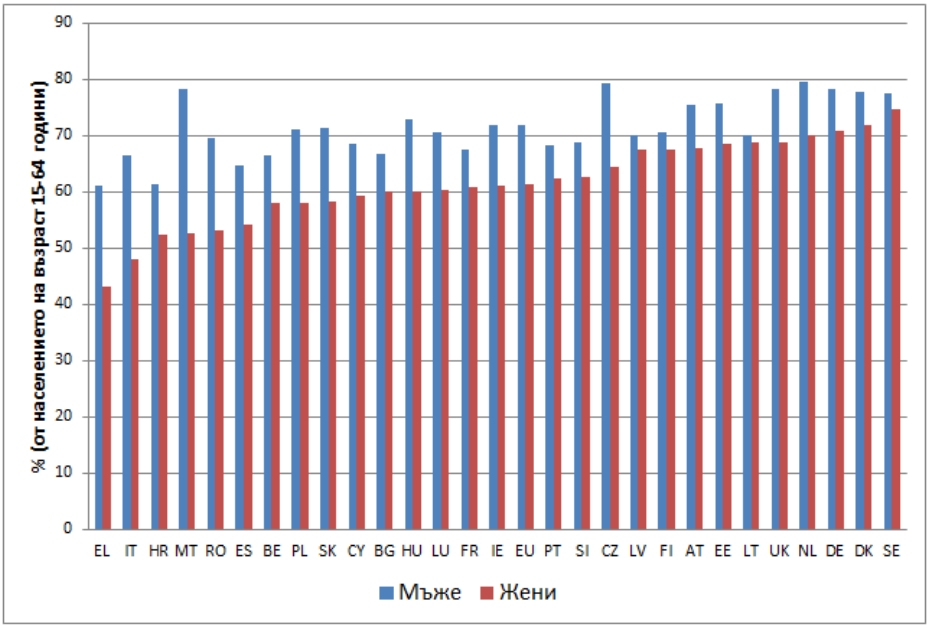
Целта на този доклад е като част от изпълнението на Съобщението на Комисията за подпомагане на равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, да се изготви оценка на напредъка на държавите членки по отношение на постигането на целите от Барселона след доклада от 2013 г. Тази оценка, заедно със заключението, че като цяло „ЕСЕТ 2020 г.“ е постигната, показва, че може би е дошло време да се обмисли цялостно последователно преразглеждане на всички цели за децата до възрастта за задължително посещаване на училище.

[24] Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Укрепване на европейската идентичност чрез образование и култура Приносът на Европейската комисия към срещата на лидерите в Гьотеборг“, 17 ноември 2017 г. (COM (2017) 673 final).
[25] Предложение на Комисията за препоръка на Съвета относно висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст.
[26] Преглед на препоръката от 2013 г. относно „Инвестициите в децата — изход от порочния кръг на неравностойното положение“ (SWD(2017) 258 final).

2. Значението на грижите за деца за увеличаване на участието на жените на пазара на труда

Макар че участието на жените на пазара на труда се е увеличило, все още във всички държави членки съществува разлика между участието на мъжете и на жените на пазара на труда. За ЕС—28 разликата е 11,6 процентни пункта и 18,2 процентни пункта в еквиваленти на пълно работно време. Тази разлика е най-малка в Литва (2 %), а е най-голяма в Малта (27 %).

[Фигура 1: Равнище на заетост на жените и мъжете на възраст 15—64 години, 2016 г., в %]

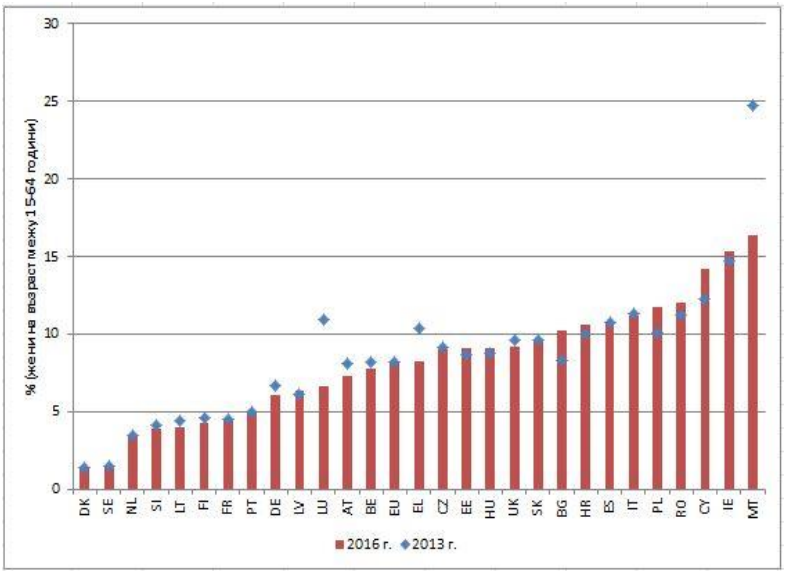
Източник: Проучване на работната сила, 2016 г.

Разликата в заетостта между половете е тясно свързана с отговорностите за полагане на грижи.

Макар в повечето държави членки моделът на двама работещи (и двамата партньори работят на пълно работно време) или модифицираният модел на един работещ (единият партньор работи на непълно работно време, а другият — на пълно работно време) да заместиха модела, при който мъжът осигурява прехраната на семейството, разликата между полове по отношение на неактивността и работата на непълно работно време остава значителна — на непълно работно време работят 31 % от жените в сравнение с 8 % от мъжете. В Нидерландия има най-висок процент работници на непълно работно време, като 76,4 % от работещите на непълно работно време са жени, а 26,2 % — мъже.

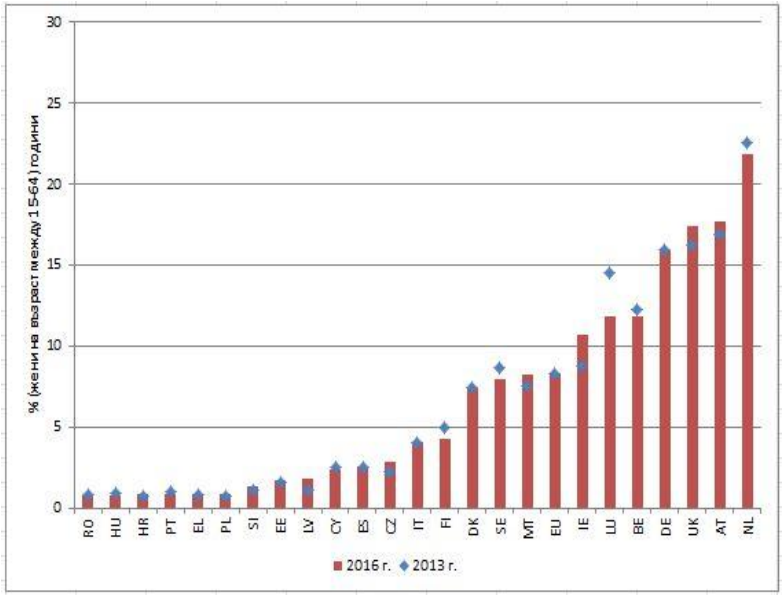
Различията между държавите членки по отношение на причините, поради които жените напускат пазара на труда или работят на непълно работно време, са особено големи (фиг. 1 и 2). В действителност повече от 10 % от жените в Малта, Ирландия, Кипър, Румъния, Полша, Италия, Испания, Хърватия и България са незаети поради своите лични или семейни отговорности, главно във връзка с полагане на грижи за деца или възрастни, нуждаещи се от грижи (фигура 2 по-долу). Освен това повече от 10 % от жените в Нидерландия, Австрия, Обединеното кралство, Германия, Белгия, Люксембург и Ирландия работят на непълно работно време поради отговорности за полагане на грижи (фигура 3 по-долу).

[Фигура 2: Неактивност поради лични и семейни отговорности (полагане на грижи за деца или възрастни, нуждаещи се от грижи, и други семейни или лични отговорности), жени, в %]

Източник: Проучване на работната сила за периода 2006—2013 г.

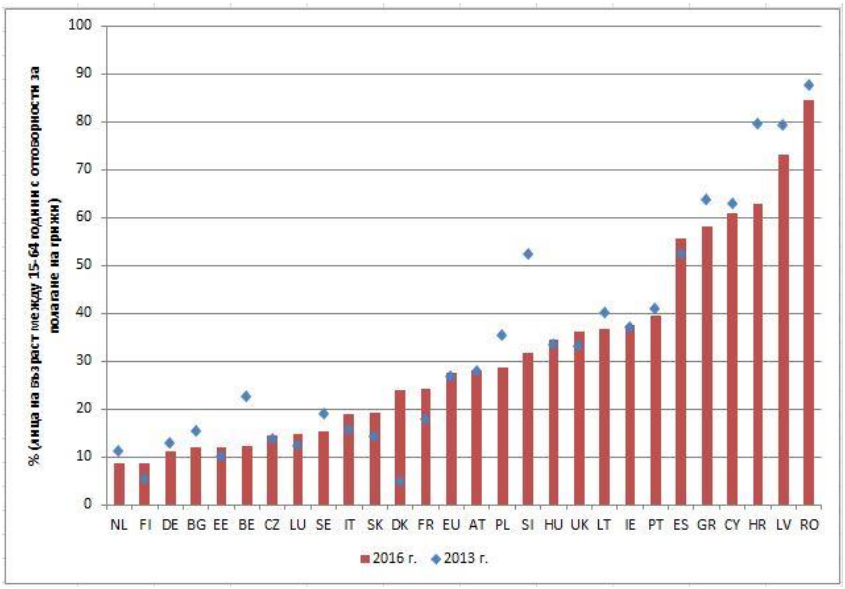
[Фигура 3: Работа на непълно работно време поради лични и семейни отговорности (грижи за деца или възрастни, нуждаещи се от грижи, и други семейни или лични отговорности), жени, в %]

Източник: Проучване на работната сила за периода 2006—2013 г.

По-задълбоченото разглеждане на основните причини за неактивността и работата на непълно работно време показва, че около 20 % от лицата с отговорност за полагането на грижи са незаети или работят на непълно работно време поради липсата на инфраструктура за полагане на грижи. Процентът на лицата, които са незаети или работят на непълно работно време, варира от повече от 80 % в Румъния и Латвия през повече от 30 % в Хърватия, Кипър, Гърция, Испания, Ирландия, Португалия, Литва, Унгария, Словения и Полша до по-малко от 10 % в Нидерландия, Финландия и Швеция.

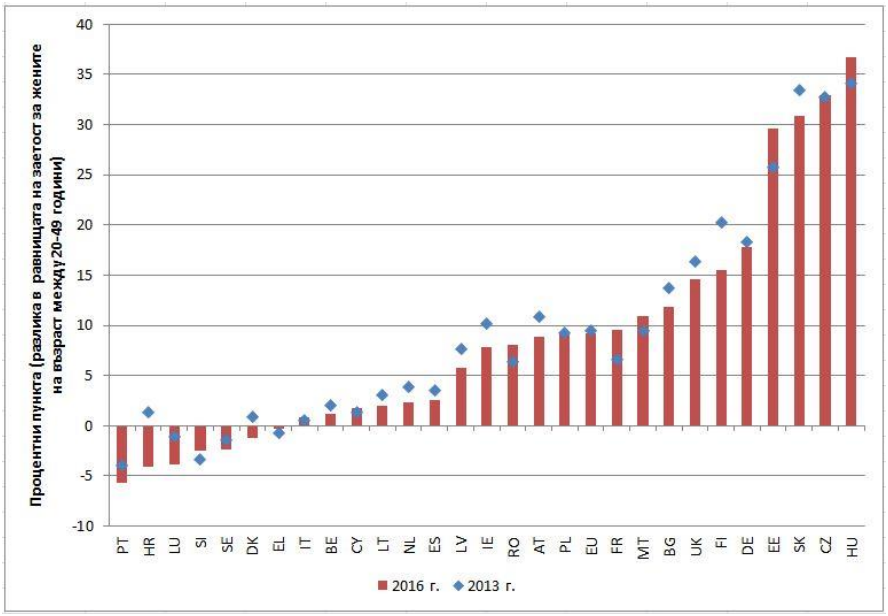
[Фигура 4: Жени, които са незаети или работят на непълно работно време поради отговорности за полагане на грижи и които докладват за липсата на подходящи услуги за полагане на грижи, в %]

Източник: Проучване на работната сила за периода 2006—2013 г.

Недостатъчната инфраструктура за полагане на грижи за деца засяга участието на жените на пазара на труда. Отрицателното отражение на родителството върху заетостта на жените е признато като сериозно предизвикателство в Унгария, Чешката република, Словакия, Естония, Германия, Финландия и Обединеното кралство[27].

[Фигура 5: Отражение на родителството върху заетостта на жените, в %]

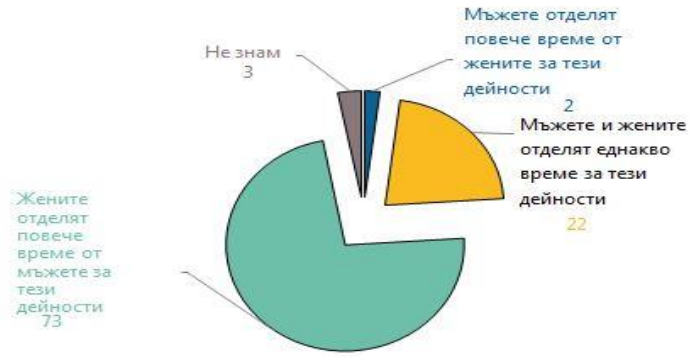
Източник: Проучване на работната сила за периода 2006—2013 г.

По-слабото участие на жените на пазара на труда и липсата на инфраструктура за професионални грижи за деца е свързано също с традиционното схващане за ролята на жените

[27] Вж. съответните доклади по държави за 2017 г. в контекста на европейския семестър, на разположение на адрес: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_bg.

в обществото. Близо три четвърти от европейските граждани потвърждават, че жените отделят повече време от мъжете за домакинска работа и грижи. Това често пъти е резултат от социалните норми, които приписват на жените ролята на лицето, основно полагащо грижи за децата и семейното домакинство. В наскоро проведено проучване на Евробарометър повече от четирима на всеки 10 европейци (44 %) считат, че най-важната роля на жената е да се грижи за дома и семейството си. В една трета от държавите — членки на ЕС, този процент достига дори 70 % или повече[28]. Близо три четвърти от респондентите посочват, че жените отделят повече време от мъжете за дейности, свързани с домакинска работа и полагане на грижи. 22 % считат, че мъжете и жените отделят еднакво време за тези дейности. Въпреки това се наблюдава слаба промяна между поколенията. Най-младите респонденти са малко по-склонни да твърдят, че мъжете и жените отделят еднаква част от времето си за дейности, свързани с домакинска работа и грижи: 26 % от респондентите на възраст между 15 и 24 години в сравнение с 21 % от респондентите на възраст над 40 години.

[Фигура 6: Според вас кое от следните твърдения относно дела на извършваните дейности, свързани с домакинска работа и полагане на грижи, е вярно в най-голяма степен в наши дни? (% — ЕС)]

Източник: Специално проучване на Евробарометър № 465 (2017 г.).

Проучването показва, че във всички държави членки все още трябва да бъдат положени съществени усилия. Индексът за равенство между половете, публикуван от Европейския институт за равенство между половете през 2017 г., показва, че в сравнение с преди 10 години 12 държави изостават, когато става въпрос за равенството между половете във връзка с времето, отделено за полагане на грижи, домакинска работа и социални дейности. Само една трета от мъжете готвят и вършат домакинска работа всеки ден, докато повечето жени правят това ежедневно (79 %). Със средна оценка от 66,2 за равенството между половете, ЕС все още е твърде далеч от постигането на общество с балансирано представителство на половете.[29]

Разпределението на отговорностите за полагане на грижи е неравномерно и при жените и мъжете в платена заетост. Европейското проучване на условията на труд от 2015 г. показва, че в домакинствата, в които най-малкото дете е под 7-годишна възраст, жените отделят средно 32 часа седмично за платен труд и 39 часа за неплатен труд, докато мъжете отделят 41 часа

[28] Специално проучване на Евробарометър № 465 (2017 г.), Равенство между половете, 2017 г., [EBS 465], на разположение на адрес: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154.

[29] През последните 10 години резултатът се е увеличил само с 4 пункта. Европейски институт за равенство между половете (EIGE) (2017 г.), Индекс за равенство между половете за 2017 г. — Измерване на равенството между половете в доклада на Европейския съюз за периода 2005—2015 г., на разположение на адрес: http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report.

седмично за платен труд и 19 часа за неплатен труд.[30] Макар че и мъжете и жените са увеличили работните часове, които отделят за неплатен труд, с раждането на деца, делът на участието на всеки от тях в домакинската работа и полагането на грижи съвсем не е равен. Това положение се запазва през целия живот, включително в края на трудовия живот. Поради това е по-вероятно тези отговорности да засегнат трудовия живот на жените.

Неравнопоставеността на жените като полагащи грижи лица се засилва от недостатъчното предлагане на достъпни и ценово приемливи висококачествени грижи за деца под тригодишна възраст. Европейската НПО на семейните организации — COFACE[31], подчертава значението на този аспект, като предлага три начина, по които да се помогне на жените да постигнат равновесие между професионалния и личния си живот: 1) финансови средства за подпомагане на родителите по различни начини; 2) режими на работа, благоприятстващи семейния живот; 3) достъпни, висококачествени и ценово приемливи услуги за грижи за деца.

Липсата на налични детски заведения определя до голяма степен дали жените, които имат деца, могат да продължат да работят[32]. Наскоро проведено проучване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) потвърждава ключовата връзка между грижите за деца и участието на жените на пазара на труда:

> *Ценово достъпните и висококачествени ОГРДВ с подходящ брой часове седмично могат да допринесат за увеличаване на участието на жените в работната сила. Работещите родители, по-специално майките, е по-вероятно да напуснат пазара на труда или да работят по-малко часове, за да поемат задълженията за грижи за децата, особено когато децата са малки. Следователно жените се нуждаят от висококачествени и ценово достъпни образование и грижи в ранна детска възраст, за да могат да се върнат на работа с увереността, че за децата им се полагат достатъчно грижи, и за да постигнат по-голямо равновесие между професионалния и личния живот.* [33]

Следователно услугите, които помагат на родителите да постигнат равновесие между професионалния и личния живот, играят решаваща роля, наред с други важни мерки, като например привлекателни отпуски по семейни причини и режими на работа, благоприятстващи семейния живот и адаптирани спрямо личното положение на работниците, както и данъчни и осигурителни системи, които не обезкуражават втория работещ член на семейството. Целите от Барселона са насочени към прекъсване на порочния кръг, който пречи на жените да участват на пазара на труда наравно с мъжете. Освен това политиките, благоприятстващи семейството, биха могли да повлияят и върху обръщането на тенденцията за намаляване на раждаемостта в Съюза.

---

[30] Eurofound (2016 г.), Шесто европейско проучване на условията на труд, на разположение на адрес: https://www.eurofound.europa.eu/bg/surveys/european-working-conditions-surveys/sixth-european-working-conditions-survey-2015.

[31] COFACE (2017 г.), *Who cares? A study on the challenges and needs of family carers in Europe (Кой полага грижи? Проучване на предизвикателствата и потребностите на лицата, полагащи грижи в семейството, в Европа)*.

[32] През 2009 г. Esping-Andersen посочва, че липсата на услуги, които да помогнат на жените да постигнат равновесие между професионалния и личния живот, ще доведе или до „равновесие бездетие/ниска раждаемост“ („childless low fertility equilibrium“), или до „равновесие ниски доходи/ниско равнище на заетост“ („low income-low employment equilibrium“).. De Heneu, Meulders и O'Dorchai (2010 г.), които анализират последиците от различните публични политики, насочени към двойките с деца, при които и двамата партньори работят, в 15 държави — членки на ЕС, включително предлагането на грижи за деца, отпуск за отглеждане на дете и данъчни и парични обезщетения, стигат до заключението, че публичното предлагане на грижи за деца има най-силно въздействие върху участието на жените на пазара на труда. През 2013 г. Ehrel и Guergoat-Larivière проучват въздействието на индивидуалните и институционални фактори върху равнището на заетост на жените в 22 държави членки и установяват, че професионалните грижи за деца (детегледачи или публични грижи за деца) и работата на непълно работно време оказват положително въздействие върху заетостта на жените.

[33] ОИСР (2017 г.), Starting Strong, на разположение на адрес: http://www.oecd.org/education/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm.

3. Постигане на целта от Барселона за децата под тригодишна възраст

За първи път, откакто ЕС започна да наблюдава постигането на целите в областта на грижите за деца, целта за децата под тригодишна възраст е постигната средно в ЕС—28. Общото равнище, постигнато през 2016 г., е 32,9 %.

В намиращата се по-долу таблица обаче се виждат големите различия между държавите членки по отношение на предлагането на инфраструктура за полагане на грижи за децата под тригодишна възраст.

През 2016 г. целта от 33 % като цяло е постигната в 12 държави членки: Дания, Нидерландия, Швеция, Люксембург, Португалия, Франция, Белгия, Словения, Испания, Италия, Германия и Финландия. В 7 държави — членки на ЕС (Германия, Финландия, Италия, Испания, Словения, Белгия и Франция), достъп до грижи за деца имат между 33 % и 49 % от децата (вж. клетките, оцветени в зелен цвят). В 5 държави — членки на ЕС (Дания, Нидерландия, Швеция, Люксембург и Португалия), достъп до грижи за деца имат повече от 50 % от децата (вж. клетките, оцветени в син цвят). Дания е абсолютен шампион, като е постигнала процент, който надхвърля почти двойно целта (70 %).

Картината не е толкова добра при останалите 16 държави членки. Клетките в оранжев цвят показват, че в 6 държави членки (Малта, Естония, Ирландия, Обединеното кралство, Латвия и Кипър) достъп до грижи за деца имат между 25 % и 33 % от децата на възраст под 3 години. В 10 държави членки по-малко от 25 % от децата в най-ниската възрастова група се ползват от грижи за деца (вж. клетките, оцветени в червен цвят). Тук попадат Гърция, Полша, Чешката република и Словакия, чийто процент е под 10 %.

Налага се изводът, че като цяло в ЕС целта от Барселона за предоставяне на грижи за децата под тригодишна възраст е постигната. Това се дължи главно на големия процент на покритие в държавите членки, които са постигнали целта.

[Таблица 1: Деца, които посещават професионални детски заведения, под тригодишна възраст, в %]

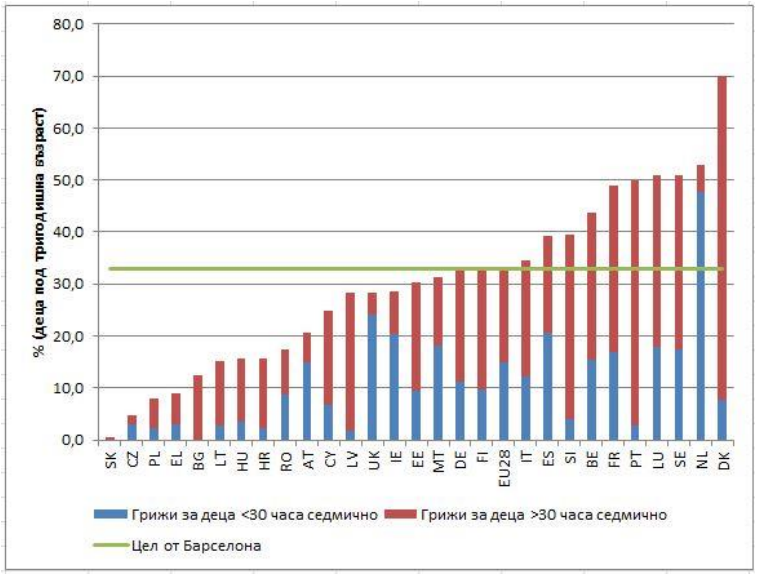
година / държава	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Европейски съюз (ЕС28)	29	27	27	28,4	30,3	32,9
Дания	74	67	65	69,6	77,3	70,0
Нидерландия	52	46	46	44,6	46,4	53,0
Швеция	51	52	55	56,8	64,0	51,0
Люксембург	44	48	47	49,0	51,8	50,9
Португалия	35	34	38	45,0	47,2	49,9
Франция	44	40	39	39,5	41,7	48,9
Белгия	39	48	46	48,8	50,1	43,8
Словения	37	38	39	37,4	37,4	39,6
Испания	39	36	35	36,9	39,7	39,3
Италия	25	21	22	22,9	27,3	34,4
Финландия	26	29	28	33,2	32,5	32,7
Германия	24	24	28	27,5	25,9	32,6
Малта	11	17	20	18,2	17,9	31,3
Естония	19	18	21	19,4	21,4	30,2
Ирландия	21	31	29	27,4	30,6	28,6
Обединеното кралство	34	27	30	28,9	30,4	28,4
Латвия	16	23	23	21,6	22,9	28,3
Кипър	25	26	25	25,5	20,8	24,8
Австрия	14	14	17	16,0	22,3	20,6
Румъния	2	15	6	2,6	9,4	17,4
Хърватия	13	11	11	17,1	11,8	15,7
Унгария	8	8	10	14,4	15,4	15,6
Литва	9	8	10	22,9	9,7	15,2
България	7	8	11	11,2	8,9	12,5
Гърция	19	20	14	12,8	11,4	8,9
Полша	3	6	5	5,5	5,3	7,9
Чешката република	5	3	2	4,4	2,9	4,7
Словакия	4	5	4	6,5	1,1	0,5

Източник: EU-SILC, 2016 г.

Видно е, че от 2011 г. насам в редица държави се наблюдава значително увеличение в осигуряването на детски заведения за деца под тригодишна възраст. Това е най-впечатляващо в Малта (увеличение с 20 процентни пункта, от 11 % на 31 %), Румъния (15 процентни пункта, от 2 % на 17 %), Естония (11 процентни пункта, от 19 % на 30 %), Италия (9 процентни пункта, от 25 % на 34 %), Германия (9 процентни пункта, от 24 % на 33 %) и Ирландия (8 процентни пункта, от 21 % на 29 %). От друга страна, значителен спад се наблюдава в осигуряването на детски заведения за децата от тази възрастова група в Гърция (10 процентни пункта, от 19 % на 9 %) и в Словакия (3 процентни пункта, от 4 % на по-малко от 0,5 %).

Във всички държави членки се наблюдават различия в броя на часовете, през които децата посещават детски заведения: в половината от проучваните държави детските заведения за деца под тригодишна възраст се използват главно на непълен ден (по-малко от 30 часа седмично). Такъв е случаят в Нидерландия (където всяка 3-та от 4 жени работи на непълно работно време), Обединеното кралство, Ирландия и Австрия. От друга страна, от предоставянето на грижи за деца на пълно работно време (30 часа или повече седмично) се ползват най-вече децата, които посещават детски заведения в България, Литва, Унгария, Латвия, Дания, Португалия, Словения, Швеция, Люксембург, Белгия, Полша и Гърция.

[Фигура 7: Деца, които посещават професионални детски заведения или образователни институции по възрастови групи, под тригодишна възраст, в %, и времето, прекарано в тези заведения]

Източник: EU-SILC, 2016 г.

4. Постигане на целта от Барселона за децата на възраст от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище

До 2016 г. 86,3 % от децата на възраст от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище посещават професионални детски заведения или предучилищно образование, което означава, че целта от Барселона все още не е постигната, въпреки че от 2011 г. насам се наблюдава известен напредък.

Целта от Барселона е постигната в 12 държави членки: Белгия, Швеция, Дания, Испания, Франция, Нидерландия, Ирландия, Естония, Италия, Португалия, Германия и Словения (вж. клетките, оцветени в зелен и син цвят в таблица 2). В Белгия, Швеция Дания и Испания целта е надхвърлена, като е постигнато равнище от 95 % (вж. клетките в син цвят). В 8 държави членки (Франция, Нидерландия, Ирландия, Естония, Италия, Португалия, Германия, Словения) детски заведения или заведения за предучилищно образование посещават между 90 % и 95 % от децата (вж. клетките в таблица 2 в зелен цвят).

От друга страна, 16 държави членки все още не са постигнали целта. В Австрия, Малта, Люксембург и Унгария повече от 85 % от децата посещават детски заведения или заведения за предучилищно образование (вж. клетките, оцветени в оранжев цвят, в таблица 2). Във

Финландия, Латвия, Чешката република, Кипър, Литва, Словакия, България, Обединеното кралство, Полша, Румъния, Гърция и Хърватия по-малко от 85 % от децата посещават детски заведения или заведения за предучилищно образование (вж. клетките в червен цвят в таблица 2). По-малко от 65 % от децата в Хърватия, Гърция, Румъния и Полша посещават детски заведения или заведения за предучилищно образование.

[Таблица 2: Деца, които посещават професионални детски заведения, на възраст от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище, в %, във времето]

година / държава	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Европейски съюз (ЕС28)	83	83	82	83,1	83,3	86,3
Белгия	98	100	98	97,8	98,8	98,6
Швеция	95	96	96	94,8	96,2	96,6
Дания	98	94	99	95,2	97,2	95,9
Испания	85	92	90	93,2	92,0	95,2
Франция	95	95	92	95,8	93,6	93,9
Нидерландия	89	89	86	87,2	90,7	93,5
Ирландия	82	89	89	89,3	92,0	92,9
Естония	92	93	91	94,0	92,9	92,8
Италия	95	91	90	90,6	85,9	92,6
Португалия	81	86	85	88,7	89,9	92,0
Германия	90	91	89	88,7	89,6	91,8
Словения	92	92	91	90,3	90,9	89,9
Австрия	84	80	79	85,7	85,3	88,7
Малта	73	91	92	99,4	88,4	88,1
Люксембург	73	80	73	73,9	81,9	87,2
Унгария	75	75	85	86,3	89,1	86,8
Финландия	77	77	79	80,6	82,8	83,9
Латвия	72	79	79	79,2	82,3	81,9
Чешката република	74	75	76	75,7	77,5	81,0
Кипър	73	74	80	79,6	81,4	78,5
Литва	70	74	74	80,1	73,8	78,4
Словакия	75	71	74	74,7	67,6	77,3
България	62	89	78	71,6	71,5	74,7
Обединеното кралство	93	72	71	70,0	72,8	73,4
Полша	43	36	38	42,5	43,0	61,0
Румъния	41	59	51	55,8	58,2	60,8
Гърция	75	76	69	56,5	67,1	55,6
Хърватия	51	40	47	40,2	52,9	51,3

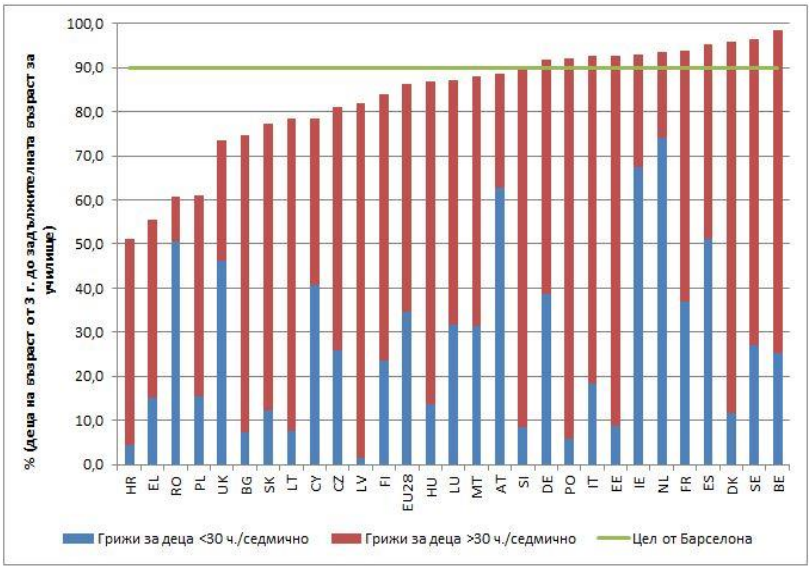
Източник: EU-SILC, 2016 г.

От 2011 г. досега общият процент слабо се е увеличил, но в редица държави членки се наблюдава значително увеличение на процента на посещаване на детски заведения за деца на възраст от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище. Това е най-очевидно в Румъния (увеличение от 20 процентни пункта, от 41 % на 61 %), Полша (18 процентни пункта, от 43 % на 61 %), Малта (15 процентни пункта, от 73 % на 88 %), Унгария (15 процентни пункта, от 73 % на 88 %), Люксембург (14 процентни пункта, от 73 % на 87 %), Ирландия (11 процентни пункта, от 82 % на 93 %), Португалия (11 процентни пункта, от 81 % на 92 %), Испания (10 процентни пункта, от 85 % на 95 %), Латвия (10 процентни пункта, от 72 % на 82 %) и Литва (8 процентни пункта, от 70 % на 78 %).

От друга страна, в процента на предоставяне на грижи за тази възрастова група в различни държави — членки на ЕС, има и спад, като например Обединеното кралство (20 процентни пункта, от 93 % на 73 %) и в Гърция (19 %, от 75 % на 56 %).

В по-голямата част от държавите членки 52 % от децата в тази възрастова група посещават детски заведения или предучилищно образование за 30 часа или повече седмично, докато 34 % от децата в тази възрастова група, особено повечето деца в Румъния, Великобритания, Австрия, Ирландия и Нидерландия, посещават детски заведения или предучилищно образование за по-малко от 30 часа седмично.

[Фигура 8: Деца, които посещават професионални детски заведения или образователни институции, по възрастови групи, от 3 години до възрастта за задължителното посещаване на училище, в %, и време, прекарано в тези заведения]

Източник: EU-SILC, 2016 г.

Тъй като определената през 2009 г. цел за образование и обучение е постигната (посещение на професионални детски заведения от 95 % от децата на възраст от 4 години до възрастта за задължително посещаване на училище), това означава, че основното предизвикателство в тази целева група от целите от Барселона е свързано с децата на възраст от 3 до 4 години. В резултат на това в своето Съобщение относно европейската идентичност от ноември 2017 г. Комисията предложи да се увеличи обхватът на целта по отношение на образованието от 95 %, като бъдат включени всички деца на възраст между 3 години и задължителната възраст за започване на училище.[34]

5. Фактори, които засягат постигането на целите от Барселона

5. 1 Разходи за грижи за деца

Публичните разходи могат да играят важна роля по отношение на наличността, ценовата приемливост, достъпността и качеството на грижите за деца. Процентът от БВП, предназначен за грижи за деца, варира значително в целия ЕС. Той е най-висок в Швеция, Дания, Франция и България.

[34] Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Укрепване на европейската идентичност чрез образование и култура Приносът на Европейската комисия към срещата на лидерите в Гьотеборг“, 17 ноември 2017 г. (COM (2017) 673 final), както и предложението за Препоръка на Съвета относно системите за висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст.

Разпределението на разходите за отделните възрастови групи в отделните държави членки също се различава. В някои държави по-голямата част от разходите се съсредоточава върху грижите за деца на възраст от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище.

[Таблица 3: Публични разходи за грижи за деца и предучилищно образование и общи публични разходи за образование и грижи в ранна детска възраст, в % от БВП, 2013 г.]

	Общо	Публични разходи за деца под тригодишна възраст	Публични разходи за деца между 3 години и задължителната възраст за училище
Швеция	1,6	1,1	0,5
Дания	1,4		
Франция	1,3	0,6	0,7
България	1,2	0,1	1,1
Финландия	1,1	0,6	0,5
Белгия	0,8	0,1	0,7
Люксембург	0,8		
Обединеното кралство	0,8	0,1	0,7
Литва (c)	0,7	0,1	0,6
EC28 средно	0,7		
Нидерландия	0,7	0,3	0,4
Румъния	0,6	0,3	0,3
Унгария	0,6	0,1	0,5
Германия	0,6	0,2	0,4
Италия	0,5	0,1	0,4
Словения	0,5		
Испания	0,5	0,1	0,4
Ирландия	0,5		
Австрия	0,5		
Словашка република	0,5	0,1	0,4
Малта	0,5	0,0	0,5
Полша	0,5		
Чешката република	0,5		
Кипър	0,4	0,0	0,4
Естония	0,4		
Португалия	0,4		
Латвия		0,1	
Хърватия		0,2	
Гърция			

Източник: База данни на ОИСР за семейството

Някои държави са избрали да инвестират във всеобхватна система за грижи за деца.

Така например **датската** система за грижи за децата е много всеобхватна. Общините осигуряват на родителите грижи за децата, независимо от техния трудов статус, от момента, в който техните деца навършат 26 седмици до достигането на възраст за задължително посещаване на училище. Грижите за децата се разделят между ясли (деца под двегодишна възраст) и детски градини (от 3 до 6 годишна възраст), както и частни детегледачи, които обикновено се грижат за децата в техните домове. Общината упражнява надзор върху заведенията, които са частни детски заведения или частни детегледачи. Счита се, че грижите за деца са важни за осигуряването на благополучие, здраве и обучение на децата и за тяхното социално приобщаване. По отношение на грижите за деца се прилагат много високи стандарти. Те се финансират преди всичко публично. Родителите плащат такса, която се определя въз основа на техния доход и броя на децата. Работното време може да бъде адаптирано към потребностите на местно равнище. Дания е една от страните с най-високи разходи за грижи за деца от гледна точка на БВП, което е съзнателен избор с цел на всички деца да се даде равен шанс в живота възможно най-рано.

Белгия има подобна система от ясли, заедно с частни детегледачи за децата в най-ниската възрастова група (под 2,5 години), и детски градини от 2,5 години до възрастта за задължително посещаване на училище. Що се отнася до ценовата достъпност за най-ниската възрастова група, таксите подлежат на приспадане от данъка и често пъти са обвързани с доходите и са ограничени до определена сума за децата под 2,5 години, които посещават детски

заведения. Достъпът до детска градина, която обикновено е в помещенията на началните училища, е безплатен в рамките на работните часове на училището. Извън тези часове обаче осигуряването на грижи за децата може да се окаже проблем за работещите родители. Въведена е система за наблюдение на качеството на всички професионални детски заведения, която е доста всеобхватна, като се наблюдават както публичните, така и частните заведения. Преференциален достъп до детските заведения може да бъде предоставен на определени групи в неравностойно положение, например лицата, търсещи работа в региона на Брюксел.

Грижите за деца в рамките на европейския семестър и финансиране от ЕС

В контекста на европейския семестър детските заведения се считат за основен фактор за заетостта на жените. Към държавите членки се отправят препоръки в случаите, когато липсата на детски заведения представлява пречка за участието на жените на пазара на труда.

През 2017 г. в докладите за 12 държави членки се посочва липсата на ценово достъпни и висококачествени грижи за децата, а към шест държави членки бе отправена специална препоръка по този въпрос или относно участието на жените на пазара на труда като цяло.[35] През 2018 г. грижите за деца бяха посочени в докладите за 17 държави, като в 2 от тях — тези на Франция и Белгия — са оценени положително, докато в останалите са посочени като причина за безпокойство.[36]

Държавите членки имат възможността да дадат приоритет на финансирането на грижите за деца, като използват европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), като например Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие, както и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР). В периода 2014—2020 г. от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) са отпуснати приблизително 1,2 милиарда евро за инфраструктура за образование и грижи в ранна детска възраст за справяне с националните или регионалните проблеми с капацитета, както и за гарантиране на качеството на сградите и оборудването на заведения за образование и грижи в ранна детска възраст. Европейският социален фонд (ЕСФ) насърчава равния достъп до висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст.[37] Тези инвестиции са ефективни както за създаването на работни места за жените, така и за улесняване на повторната интеграция на майките с деца на пазара на труда и подобряване на равновесието между професионалния и личния живот на родителите, което се вижда например от проектите на ЕСФ в **Естония** (където ще бъдат създадени 1 200 места в детските заведения) и **Чешката република** (където ще бъдат създадени 20 00 места в детските заведения). Чешката република процентила финансиране в отговор на отправена към нея специфична препоръка в тази област, като до момента е създала 9 000 места в яслите и детските градини. Наблюдаваното продължаващо нарастване на търсенето на детски заведения показва, че тази мярка оказва силно въздействие върху (повторната) интеграция на родителите с малки деца на пазара на труда. Също така чрез Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), в контекста на инициативата „ЛИДЕР“ може да бъде отпусната финансова подкрепа за осигуряване на детски заведения в селските райони като част от стратегията за местно развитие.

Освен това Европейските фондове за стратегически инвестиции (ЕФСИ) предоставят финансиране за проектите за ОГРДВ (публични и частни инвестиции). Въпреки това до момента не са получени специални искания за проекти, свързани с ОГРДВ.

[35] Доклади по държави за 2017 г., на разположение на адрес: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.
[36] Доклади по държави за 2018 г., на разположение на адрес: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-reports_en.
[37] Това е един от инвестиционните приоритети съгласно тематична цел „Инвестиране в образование, обучение и професионално обучение за придобиване на умения и обучение през целия живот“.

5.2 Модели на трудова дейност в семейството и семейни модели

В Европейския съюз съществуват различни модели на участие на жените на пазара на труда, отразяващи различните семейни модели и различните практики за отглеждане на деца. Семейните модели играят важна роля за степента на участие на жените на пазара на труда. Въпреки че в повечето държави традиционният модел, при който мъжът осигурява прехраната на семейството, е заменен от модела на семейства с двама работещи, или от модифицирания модел на семейства с един работещ (единият партньор работи на пълно работно време, а другият работи на непълно работно време), моделът на трудова дейност след раждането на детето е по-разнообразен, когато става въпрос за отпуските по семейни причини и участието на майките на пазара на труда след отпуск по майчинство. По-специално в този момент от живота на жените, в който те са уязвими по отношение на своето участие на пазара на труда, наличността на висококачествени грижи за деца е важна част от подпомагането на тяхната заетост.

Освен грижите за деца, добре разработените политики за равновесие между професионалния и личния живот по отношение на отпуските и гъвкавите условия на труд също играят важна роля за увеличаване на участието на жените на пазара на труда. В този контекст на 26 април 2017 г. Комисията представи предложение за директива[38], с която да се насърчи вземането на отпуск по семейни причини от бащите чрез специални периоди за всеки родител, които не могат да бъдат прехвърляни, съчетани с подходящо равнище на обезщетение. Доказано е, че използването на родителски отпуск в еднаква степен от жените и мъжете увеличава участието на жените на пазара на труда. Гъвкавите условия на труд също играят роля в подпомагането на работниците да съчетават работата си с потребността от лично време.

5.3 Непрофесионални/частно организирани грижи за деца

Непрофесионалните грижи за деца могат да бъдат в допълнение към професионалните грижи за деца или да ги заменят. Непрофесионалните грижи за деца са грижите, предоставени от други хора, различни от родителите на децата, обикновено от роднини като баби и дядовци, както и от приятели, съседи, нерегистрирани детегледачи, бавачки и „au-pair“. Те могат да включват и частно организирани грижи, осигурени от професионален детегледач, нает пряко от родителите, често пъти в дома на детето, който не е регистриран или наблюдаван от съответните органи. Съгласно данни на Евростат[39] през 2016 г. са предоставени непрофесионални грижи на 30,2 % от децата под тригодишна възраст и на 28,7 % от децата на възраст между 3 години и възрастта за задължително посещаване на училище. Ползването на непрофесионални и частни грижи е голямо, но обикновено те са за непълен ден, което би могло да означава, че повечето от тези грижи са с допълващ характер. Ползването на непрофесионални грижи е най-голямо в Нидерландия (около 60 % за децата от двете възрастови групи), но на практика почти изцяло за непълен ден, следват Румъния, Гърция,

[38] „Инициатива за подпомагане на равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи“ (COM(2017) 252 final), на разположение на адрес: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0252&qid=1524493642944&from=BG. Вж. също Предложение за директива на Европейския парламент и на Съвета относно равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, и за отмяна на Директива 2010/18/ЕС на Съвета, на разположение на адрес: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0202&from=EN.

[39] Променливата „Други видове грижи“ в изследването на Евростат (2016 г.), EU-SILC се отнася до директните договорености между лицата, полагащи грижи, и родителите (родителите често са работодатели, плащат директно на лицата, полагащи грижи), както и до неплатени грижи (безплатни или непрофесионални договорености като обмен на услуги). Грижите, предоставяни от детегледачи без участието на структура между детегледачите и родителите (директни договорености), се изключват от определението за „професионални грижи“, така че да се вземат под внимание само грижите за деца, признати като отговарящи на определени модели за качество.

Словения, Словакия, Полша, Кипър и Португалия, където повече 40 % от децата са получили непрофесионални или частни грижи. В повечето от тези държави за по-малките деца се предоставя комбинация от грижи на пълен и непълен ден, с изключение на Кипър, където повече от половината от непрофесионалните и частни грижи за деца на възраст под 3 години, са на пълен ден. За по-големите деца това става предимно на непълен ден. В скандинавските държави почти не се използват непрофесионални грижи.

Посочените по-горе данни предполагат, че дори родителите да не изпитват голяма необходимост да използват публични грижи за деца, когато съществуват достатъчно възможности за непрофесионални и частни грижи, те компенсират липсата на предлагане на публични непрофесионални и частни грижи и че в действителност може да има търсене на повече професионални грижи за деца[40].

5.4 Правна рамка за предлагането на грижи

Един от начините за гарантиране на адекватно предлагане на достъпни и ценово приемливи висококачествени грижи за децата е чрез установяването на законно право за ползване на грижи за деца. В повечето държави съществува законно право за ползване на грижи за деца от определена възраст на детето. Въпреки това възрастта, от която това право съществува, значително се различава в цяла Европа. Времевата разлика между края на отпуска по семейни причини[41] и правото на ползване на грижи за деца, която понякога е наричана „период на липса на грижи“, обикновено представлява проблем[42].

Право на ползване на грижи за децата от най-ранна възраст има в Малта (от три месеца; грижите са безплатни за работещите родители и студентите), в Дания и Унгария (от 6 месеца), в Германия (но с ограничен брой часове за родители, които работят на непълно работно време), в Швеция и Словения (от 12 месеца) и в Естония (от 18 месеца). Предлагането на тези грижи за деца може да се класифицира като всеобхватно право от най-ранна възраст.

Във втората група държави правото на ползване на грижи за деца се придобива на по-късна възраст, когато детето достигне предучилищна възраст. От практическа гледна точка това означава от 2,5-годишна възраст в Белгия и от 3-годишна възраст във Финландия (на непълен ден, освен ако родителите не работят на пълно работно време), Франция, Ирландия, Италия, Люксембург (на непълен ден), Испания, Словакия и Обединеното кралство (на непълен ден, от 2-годишна възраст за деца в неравностойно положение) и от 4 години в Нидерландия.

В третата група държави децата имат право на грижи от 5-годишна възраст, обикновено една година преди възрастта за посещаване на училище. Такъв е случаят в Австрия (само на непълен ден), България, Чешката република, Гърция и Португалия. В Полша правото на грижи за деца (предучилищни) започва от 6-годишна възраст. Това може да се класифицира като право точно преди възрастта за задължително посещаване на училище.

В четвъртата група държави членки — Литва, Латвия и Румъния — изобщо не съществува право на ползване на грижи за деца.

[40] Heejung Chung и Bart Meuleman, 2017 г., European Parent's attitudes towards public childcare provision – the role of current provisions, interests and ideologies („Отношението на европейските родители към предлагането на публични грижи за деца — ролята на настоящите разпоредби, интереси и идеологии“), във: European Societies, 19:1, 49-68, DOI: 10.1080/14616696.2016.1235218.

[41] Позоваването на отпуск по семейни причини включва отпуск по майчинство, отпуск по бащинство и родителски отпуск. Тук не са включени други форми на отпуск по семейни причини, като например отпуск за лица, полагащи грижи.

[42] Мрежа „LEAVE“ (април 2017 г.), „Връзка между правата на отпуск и правата във връзка с ОГРДВ“, на разположение на адрес: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/overviews_2017/Relationship_between_Leave_and_ECEC_-_Final.pdf.

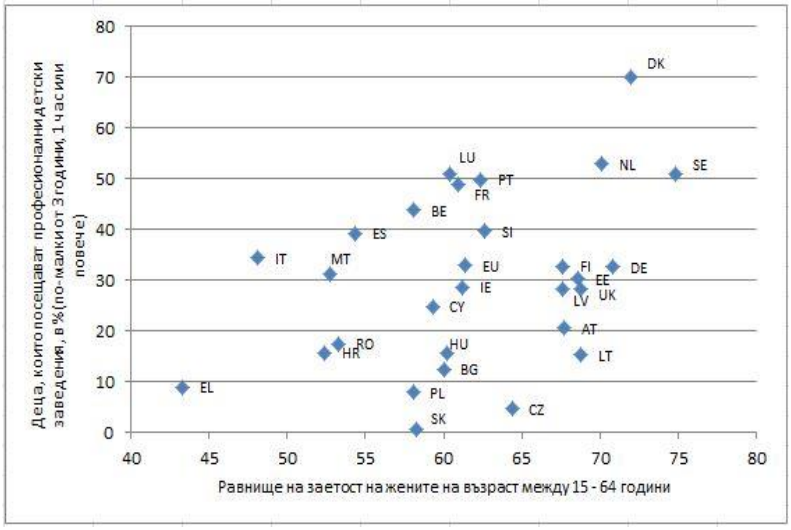
При разглеждането на комбинацията от посочените по-горе данни с равнището на обезщетение за отпуск по семейни причини изглежда, че само в малка група държави членки няма времева разлика между края на добре платения отпуск по семейни причини и правото на място в детски заведения (Дания, Финландия, Германия, Малта, Словения и Швеция). В друга група държави членки се наблюдава времева разлика между по-удължените отпуски по семейни причини, които обикновено са неплатени или ниско платени, и предлагането на грижи за деца (Чешката република, Естония, Франция, Унгария и Испания). В останалите държави членки е налице времева разлика между отпуска по семейни причини и правото на ползване на грижи за деца.

Въпреки това законното право не гарантира непременно място в детско заведение. Това обяснява защо дори в държавите членки, в които съществува такова право, участието на жените на пазара на труда може да остане по-слабо и/или използването на непрофесионални и частни начини за полагане на грижи да остане високо.

5.4 Равнище на заетост и предлагането на грижи

Съществува връзка между участието на пазара на труда и процента на децата, посещаващи детски заведения, макар че невинаги е ясно в каква степен тази връзка може да бъде обяснена с липсата на търсене или предлагане. Много причини влияят върху това дали децата посещават детски заведения. В редица държави обаче равнищата на заетост сред жените и процентът на децата, посещаващи детски заведения за деца под 3 години, са изключително ниски, като например Гърция, Хърватия, Румъния, Малта и Италия.

[Фигура 9: Равнище на заетост и процент на децата, посещаващи детски заведения под тригодишна възраст, в %]

Източник: Проучване на работната сила, 2016 г. и EU-SILC, 2016 г.

5.6 Наличност, разходи, достъпност и качество на грижите за деца

5.6.1 Наличие на места в детските заведения

В различните местни контексти факторите, оказващи влияние върху използването на професионални услуги за полагане на грижи за деца, са различни. Статистическите данни, предоставени от Евростат, позволяват за първи път да се установи дали сегашните детски заведения отговарят на търсенето и да се определи какво трябва да се подобри.

Според данните на Евростат от 2016 г. липсата на налични места се посочва като основната причина, поради която грижите за деца не се използват в Латвия, Финландия, Франция, Естония, Гърция, Словения, Полша и Чешката република.

[Таблица 4: Причини, поради които не се използват професионални услуги за полагане на грижи за деца под възрастта за задължително посещаване на училище]

причина / държава	Финансови причини	Разстояние	Няма свободни места	Неподходящо работно време	Качеството не е добро	Други
Европейски съюз (ЕС28)	16,2	1,5	3,9	2,5	0,7	7,4
Белгия	7,9	0,0	2,1	1,1	0,4	6,9
България	6,3	0,3	2,3	0,3	0,3	1,2
Чешката република	6,3	0,5	4,6	1,1	0,4	6,5
Дания	0,7	0,4	0,4	1,6	0,2	2,9
Германия	4,9	0,2	3,2	2,5	1,1	2,3
Естония	20,4	2,1	7,4	0,3	1,2	20,7
Ирландия	37,6	2,1	1,4	0,2	0,1	5,6
Гърция	23,7	2,4	6,8	3,7	1,9	0,1
Испания	51,8	1,3	2,1	3,9	0,2	28,4
Франция	13,6	2,0	8,7	5,3	0,6	8,5
Хърватия	4,4	0,0	1,7	0,0	0,0	1,6
Италия	22,8	4,4	3,4	4,2	1,9	14,9
Кипър	39,9	2,4	0,7	0,8	2,0	1,1
Латвия	24,8	5,4	15,6	2,9	2,9	9,0
Литва	29,6	9,0	2,3	0,9	0,4	12,6
Люксембург	9,1	1,7	4,7	1,7	0,9	4,3
Унгария	18,7	1,4	1,7	2,0	0,7	7,1
Малта	10,6	0,4	3,5	2,2	0,7	36,6
Нидерландия	18,5	0,0	0,7	1,6	0,5	9,2
Австрия	11,7	0,5	3,9	1,1	1,1	6,1
Полша	4,6	4,2	4,7	2,5	1,1	9,1
Португалия	14,2	1,8	2,5	1,9	0,4	3,4
Румъния	30,9	6,7	2,6	0,3	0,0	7,8
Словения	7,7	1,8	4,7	1,3	0,3	6,8
Словакия	29,5	6,2	3,7	3,4	1,3	14,8
Финландия	6,6	2,1	8,6	4,3	0,2	8,8
Швеция	0,7	0,3	1,2	1,8	0,1	6,8
Обединеното кралство	25,9	0,6	2,6	1,3	0,4	5,7

Източник: EU-SILC ad-hoc модул относно услугите за 2016 г.

5.6.2 Разходи за грижите за деца

Като цяло в ЕС—28 мнозинството родители плащат за грижите за деца под тригодишна възраст пълна или намалена цена[43]. В някои страни това продължава до възрастта за задължително посещаване на училище, особено ако не е въведено право за ползване на грижи за деца.

Съгласно Организацията за икономическо сътрудничество и развитие средният разход за грижи за деца е 15 % от нетния доход на семейството за държавите от ОИСР. Разходите за сметка на родителите варират от 2,7 % в Австрия до 33,7 % в Обединеното кралство за средностатистическо семейство с двама работещи, и от 2,9 % в Дания до 41,6 % в Ирландия за самотен родител[44].

[43] Проучване на EU-SILC от 2016 г., текстът може да бъде намерен на адрес: https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/Zktkst5yjl0Yav1iKET7w.

[44] ОИСР (2016 г.), „Обществото накратко, социални показатели на ОИСР“.

Според Организацията за икономическо сътрудничество и развитие социалното разслоение играе роля в шансовете на едно дете под 3-годишна възраст да посещава професионално детско заведение[45]. Във Франция и Ирландия това неравенство е драстично, тъй като делът на посещаемост на децата в семействата с ниски доходи е съответно 18 % и 12 %, което е по-малко от една четвърт от този на децата от семейства с високи доходи (81 % и 57 %).

Високите разходи се явяват като бариера за ползването на грижи за децата и на практика обезкуражават родителите, и по-специално майките, да работят. Това беше потвърдено наскоро от данните на Евростат за 2016 г. (таблица 4 по-горе), които показват, че коефициентът на разходите играе съществена роля в решението да не се ползват професионални детски заведения в много страни, по-специално в Естония, Ирландия, Гърция, Испания, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Нидерландия, Румъния, Словакия и Обединеното кралство.

В ЕС като цяло 4 % от родителите изпитват големи затруднения да отделят средства за професионални грижи за децата. Такъв е основно случаят в Унгария, Кипър, Румъния и Гърция, където преобладаващото мнозинство изпитва затруднения да отделя средства за подобни грижи, а 20 % или повече от родителите изпитват големи затруднения. 8 % от родителите в ЕС изпитват умерени затруднения, а 19 % имат затруднения да отделят средства за разходите за грижи за децата.

[Таблица 5: Ниво на затруднения при отделяне на средства за професионални услуги за грижи на децата, за деца под възрастта за задължително посещаване на училище, в %]

затруднения / държава	Големи	Умерени	Известни	Сравнително малко	Малко	Много малко
Унгария	21,6	18,4	30,2	23,0	5,9	0,9
Кипър	21,2	32,0	26,5	14,5	5,6	0,3
Румъния	19,5	19,8	43,8	8,8	4,2	3,9
Ирландия	12,5	15,0	28,7	19,9	17,7	6,1
Малта	10,4	12,1	24,5	39,9	7,2	6,0
Гърция	8,7	15,6	70,2	2,7	2,6	0,3
Португалия	8,1	15,7	36,0	27,4	12,2	0,8
Обединеното кралство	8,0	8,7	25,7	32,5	13,3	11,8
Словакия	6,4	11,7	31,6	38,1	8,9	3,1
Испания	6,1	16,2	22,0	32,2	21,5	2,0
Италия	6,1	8,9	32,4	35,9	16,3	0,3
Хърватия	5,7	6,8	36,5	25,0	24,6	1,4
Австрия	5,1	6,2	18,3	27,1	23,7	19,7
Белгия	4,4	9,9	13,7	20,3	34,0	17,7
Европейски съюз (ЕС 28)	4,2	7,8	19,0	32,7	23,3	13,1
Швеция	3,9	2,3	7,3	26,5	27,1	32,8
Нидерландия	3,7	7,2	11,7	21,4	46,8	9,1
Франция	2,9	10,0	19,8	44,4	18,7	4,4
Словения	2,5	8,8	25,0	27,9	25,0	10,8
Чешката република	2,1	10,5	24,8	33,2	19,7	9,8
Литва	2,0	18,8	52,5	22,3	3,3	1,2
Полша	1,5	8,9	30,4	38,0	18,3	2,9
Германия	1,4	2,5	6,5	33,7	32,0	23,8
Финландия	1,4	2,9	13,4	30,2	28,4	23,7
Люксембург	1,3	7,4	14,5	35,9	29,5	11,4
България	1,2	7,8	42,8	32,8	15,0	0,4
Дания	0,2	3,6	9,5	27,3	32,6	26,8
Естония	0,0	28,9	15,4	55,7	0,0	0,0
Латвия	0,0	4,8	34,5	33,6	21,4	5,7

Източник: EU-SILC ad-hoc модул относно услугите за 2016 г.

[45] ОИСР (2016 г.) Who uses childcare? („Кой използва грижите за деца?“) Обща информация за неравностойно положение при използването на официално образование и грижи в ранна детска възраст сред малките деца.

Държавите членки предприемат различни подходи за справяне с разходите за грижи за деца. Някои държави членки предоставят **минимални равнища на безплатни грижи за деца** или за двете възрастови групи (например Малта), или за групата от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училище (например Германия, Обединеното кралство). От 2017 г. насам **Малта** предоставя безплатни грижи за деца, чиито родители работят в сферата на образованието или са част от нея. Правителството урежда разходите в края на всеки месец. Родителите имат право да изпращат децата си в детски център по свой избор и да се възползват от безплатни грижи за децата, „равностойни на отработените часове от родителя с по-ниско работно натоварване, плюс един час допълнително за пътуване до работното място“. Тази мярка има за цел да създаде стимул за майките да се върнат на работа или да останат в официална заетост. Неотдавнашните статистически данни за заетостта показват, че предлагането на безплатни грижи за деца увеличава участието на майките на пазара на труда. Налице са планове достъпът до грижи за деца да бъде разширен, така че да обхваща всички семейства.

В **Ирландия**, където разходите бяха определени като основна бариера, през 2010 г. беше въведена нова схема, така наречената схема за образование и грижи в ранна детска възраст, която предоставя ограничен брой безплатни места на непълен ден (общо 15 часа, т.е. 5 пъти 3 часа седмично) в частните детски заведения за деца на възраст от 3 години и 2 месеца. През 2016 г. предлагането беше разширено до деца на възраст от 2 години и 8 месеца. Родителите, които използват тази схема, могат да увеличат броя на часовете, като плащат допълнително. Въпреки че тази промяна е крачка напред, не всички семейства имат възможност да покрият допълнителните разходи и това особено много ограничава възможностите на семействата с ниски доходи да се възползват от схемата.

Субсидиите за нови родители (напр. в Белгия, Нидерландия, Обединеното кралство) и **данъчните облекчения за семействата** (напр. в Белгия, Чешката република, Германия, Франция, Нидерландия) са допълнителни мерки за справяне с разходите за грижи за деца. В **Германия** таксите се различават в зависимост от доставчика, но са съобразени с доходите. Семействата с по-ниски доходи могат да кандидатстват за намаление и могат да получат право на безплатни грижи за деца. Всички семейства могат да се възползват от данъчни облекчения под формата на намаляване на данъка или приспадане на определена сума от разходите за грижи за деца.

Така например в Белгия, Германия, Франция, Нидерландия, Швеция и Словакия комбинираният подход от **система за такси за детски грижи, обвързани с дохода**, гарантира, че семействата с ниски доходи трябва да плащат много малко за ползването на грижи за деца, докато разходите за всички останали семейства също са **ограничени до определена стойност.** В няколко държави членки на ЕС частната инфраструктура за грижи за деца също се субсидира публично. В **Швеция** например Законът за образованието постановява, че таксите за грижите за деца трябва да бъдат „разумни“. Всяко дете, навършило 3 години, има право на 525 часа безплатни детски грижи. Всички общини прилагат и система от максимални такси с горна граница за всяко семейство. Детските заведения имат право на държавна субсидия, за да компенсират загубата на доходи и да осигурят висококачествени услуги за полагане на грижи.

Друг набор от мерки е насочен към специфичните потребности на децата от домакинства с ниски доходи или големи семейства като безплатни хранения или хранения на по-ниска цена в яслите и детските градини, например в **Унгария**, или финансирането за здравословно хранене за бедни деца в **Белгия.**

Няколко държави членки, като например Чешката република, Германия, Франция, Португалия и Словакия, са разработили целеви програми в подкрепа на групи в неравностойно социално положение за достъп до услуги за грижи за деца. В **Словакия** мерките са съсредоточени върху децата от семейства с ниски доходи, които са освободени от плащане, а детските заведения работят с общински центрове, за да разработят специфични информационни програми за маргинализирани общности.

В други държави членки, като например Белгия, Финландия, Швеция и Дания акцентът е поставен върху всеобщия достъп. Например във **Финландия** съществува принципът на универсалност на субсидираните услуги, според който общините трябва да осигуряват място за всички деца в предучилищна възраст, независимо от това дали родителите работят или не. Тези услуги следва също така да обслужват нетипични модели на трудова дейност на родителите. Проект, съфинансиран от Европейския социален фонд, е насочен към услугите за грижи за деца, чиито родители работят на нощна смяна.

Препоръката на Комисията от 2013 г. относно „Инвестициите в децата — изход от порочния кръг на неравностойното положение“ показва, че предоставянето на висококачествени и ценово достъпни услуги за грижи за деца може да се счита за добър пример за печеливша социална инвестиционна стратегия, тъй като то насърчава развитието на децата, като в същото време дава възможност на родителите да приемат платена работа. В повечето случаи допълнителните данъчни приходи (през жизнения цикъл), генерирани от увеличеното участие на родителите на пазара на труда, са достатъчни, за да покрият разходите за грижи за деца. Ако не са налице висококачествени и ценово достъпни услуги за грижи за децата, разходите за професионални грижи за две деца в някои държави могат да съставляват повече от една пета от разполагаемия доход на двойка с ниски доходи. През април 2017 г., като част от пакета за Социалния стълб, Комисията[46] потвърди важното значение на това работата в тази област да продължи.

Понякога се създават местни инициативи, които да са в полза на специфични групи в неравностойно социално положение. Редица градове са приели стратегия за разглеждане на техните конкретни потребности. Неправителствената организация Eurocities е събрала примери за най-добри практики, които могат да послужат като вдъхновение. Един от тези пример е **Нант**, град във **Франция**, където са приели концепцията за предлагане на интегрирани услуги за грижи за деца, по-специално за намиране на изход от порочния кръг на неравностойното положение. В по-бедните райони на града са създадени многофункционални служби за грижи за деца, предлагащи редица услуги за грижи за деца. Освен редовните или гъвкави грижи за деца, съществуват и „спешни грижи за деца“, от които могат да се възползват родители, които трябва да отидат например на интервю за работа.

Някои държави членки въведоха и фискални стимули за дружества, свързани с предлагането на услуги за полагане на грижи за деца на техните служители. **Австрия** разрешава приспадане от облагаемия доход на предприятията, предлагащи вътрешни услуги за грижи за деца или предоставящи добавки на служителите под формата на услуги за грижи за деца[47]; **Франция**, **Германия** и **Полша** имат подобен подход. Италия неотдавна въведе промени в данъчното облагане на премиите за високи производствени резултати през 2017 г., които сега могат да бъдат изплащани под формата на мерки за социално обслужване от страна на предприятията на

[46] Работен документ на службите на Комисията. Документ относно „Преглед на препоръката от 2013 г. относно „Инвестициите в децата — изход от порочния кръг на неравностойното положение“ (SWD (2017) 258 final).
[47] Надбавки за служители в размер до 1000 евро на дете и една година за полагане на грижи за деца, са освободени от данъци и осигурителни вноски.

техните служители[48]. Във **Франция** и в **Обединеното кралство** работодателите могат да предоставят на своите служители съответно „ваучери за универсална услуга“ (CESU – chèque emploi-service universel) и ваучери за грижи за деца, които могат да бъдат използвани за заплащане на грижи за деца, предлагани в дома[49]. Във **Финландия** други стимули за компенсиране на разходите за работодатели, свързани с равновесието между професионалния и личния живот, се базират на основаващите се на застраховане системи за социално осигуряване; освен това, ако работодателят организира временни грижи за болно дете на служител, надбавката, която служителят получава, не се счита за облагаем доход (максималният период на освободената от данъчно облагане надбавка за отглеждане на дете е 4 дни за болест).

5.6.3 Достъп до грижи за деца

Достъпът до грижи за деца зависи не само от наличността на професионални структури, но и от специфичните характеристики на услугите, като работното време, местоположението и говоримите езици, както и достъпа до транспорт. Таблица 4 по-горе показва, че **разстоянието** до детското заведение и **работното време** са по-маловажни от разходите и наличността на места като причини, поради които не се използват професионални услуги за полагане на грижи за деца. Макар че 15 държави надвишават средната стойност за ЕС от 1,5 % по отношение на разстоянието до детското заведение, Литва (9 %), Румъния (6,7 %) и Словакия (6,2 %) имат най-високи проценти. В **Португалия**, европейските структурни инвестиционни фондове са широко използвани като средство за разширяване на инфраструктурата за грижи за деца през последните 15 години в селските райони, което обаче — както в много държави — води до недостиг в градските райони.

Работното време на детските заведения също не отговаря напълно на потребностите от грижи за децата. Макар че 7 държави надвишават средния процент за ЕС от 2,5 %, процентите са особено високи за Франция (5,3 %), Финландия (4,3 %), Италия (4,2 %) и Испания (3,9 %).

Докладът на Eurofound „Грижи в ранна детска възраст: Доклад за достъпността и качеството на услугите“[50] показва, че различни инициативи могат да помогнат за интеграцията на **децата със специални нужди** в детските заведения. Качеството на грижите за деца зависи до голяма степен от политическата воля и от устойчивото и достатъчно финансиране на приобщаващите мерки, като например чувството за собственост и ангажираност на педагозите и тяхната готовност, както и административна подкрепа, за да следват непрекъснато обучението относно приобщаващите методи. Приобщаващо обучение и приобщаващата среда също разчитат на комуникацията и сътрудничеството между местните органи на властта и детските заведения, както и между педагозите и родителите. Освен национално финансиране, приобщаващите проекти в детските заведения получават финансова подкрепа и от ЕСФ. **В Полша** беше представен съфинансираният от ЕСФ проект „Малко дете“, чиято цел е да се развият професионалните грижи за деца за децата под тригодишна възраст. В проекта се вземат предвид специалните нужди на децата с увреждания.

[48] В този случай има ограничение за размера на допустимата инвестиция (тъй като тя е свързана с премията за високи производствени резултати).

[49] В Обединеното кралство схемата за ваучери за грижи за деца предоставя на работодателя възможност да предлага ваучери за грижи на деца (включително ваучери в замяна на намаление на заплатата на служителите — известно като „жертване на заплата“). Това може да повлияе върху размера на данъчните кредити, които служителят би могъл да получи.

[50] Eurofound (2015 г.), Грижи в ранна детска възраст: Достъпност и качество на услугите, на разположение на адрес: https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/social-policies/early-childhood-care-accessibility-and-quality-of-services.

5.6.4 Мерки за повишаване на качеството

Липсата на услуги за полагане на грижи за деца с добро качество може да се окаже пречка за родителите и оказва отрицателно въздействие върху използването на тези услуги. Качеството на услугите зависи от броя на децата в заведенията, равнището на професионализъм на учителите и програмата за обучение, както и на стандартите за качество на помещенията, като например физическата среда и хигиената. Добре разработена рамка за качество би могла да включва мерки, като напр. използване на система за регистрация и инспекция за всички регистрирани доставчици на услуги за грижи за деца, мерки за повишаване на професионализацията и обучение през целия живот на персонала, мерки за повишаване на привлекателността на работата в сектора на предоставяне на грижи за деца, като например се осигуряват добри условия на труд.

През май 2018 г. в предложението си за препоръка на Съвета относно висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст Комисията представи всеобхватна рамка за качеството на системите за образование и грижи в ранна детска възраст[51], основана на пет принципа: достъп и ценова приемливост за всички семейства; квалификация и непрекъснато развитие на работната сила; разработване на учебни програми, с холистични стойности на обучение, в което участват както децата, така и родителите; наблюдение и оценка на услугите и заведенията за образование и грижи в ранна детска възраст; и управление и финансиране. Тази рамка бе разработена с помощта на образователни експерти от редица държави членки. Целта на рамката за качество е да се укрепят детските заведения и заведенията за предучилищно образование с цел осигуряване на висококачествени услуги за образование и грижи за деца, както и да се включват деца в неравностойно положение и деца със специални нужди. Тя също така има за цел да увеличи доверието в детските заведения, за да гарантира на жените реални възможности да се присъединят или да останат на пазара на труда, когато имат деца.

6. Заключения: Постигане на целите от Барселона — основен фактор за участието на жените на пазара на труда и постигането на по-добро равновесие между професионалния и личния живот на работещите родители

Приетите от Европейския съвет през 2002 г. цели от Барселона продължават да бъдат от решаващо значение и през 2018 г. Все още не са постигнати целите по отношение на заетостта на жените, като между жените и мъжете продължава да има значителни разлики в равнището на заетост. Редица доказателства показват, че това се дължи главно на отговорностите за полагане на грижи. Целите от Барселона продължават да бъдат много важни за насърчаване на равенството между половете и важна част от стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, приобщаващ и устойчив растеж с оглед на увеличаването на участието на жените на пазара на труда. Грижите за деца са съществен елемент за равновесието между професионалния и личния живот на работещите родители съгласно Европейския стълб на социалните права. Някои показатели относно процента на децата, посещаващи детски заведения, се наблюдават в рамките на европейския семестър и са включени в набора от социални показатели. Когато е подходящо, финансирането от европейските структурни и инвестиционни фондове е насочено към преодоляване на слабости в държавите членки.

Като цяло целта от Барселона е постигната за децата под тригодишна възраст за ЕС—28, тъй като 32,9 % от децата на възраст под 3 години посещават детски заведения. Тази обща средна

[51] Предложение за Препоръка на Съвета относно системите за висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст и придружаващите ги работни документи на службите.

стойност обаче крие съществени разлики между държавите членки. Докато в държави като Малта, Румъния, Естония, Италия, Германия и Ирландия се наблюдава значителен напредък, процентът на децата, които посещават детски заведения в някои от държавите пионери, оказва голямо влияние върху общия резултат за ЕС. Действително в 4 държави членки процентът надхвърля 50 %: Дания, Нидерландия, Швеция и Люксембург. В другия край на скалата са тревожните равнища от по-малко от 10 % в Гърция, Полша, Чешката република и Словакия.

Целта от Барселона все още не е постигната за децата от 3 години до възрастта за задължително посещаване на училището. Въпреки това процентът се увеличава: той се е увеличил от 83 % през 2011 г. на 86,3 % средно за държавите от ЕС. Редица държави членки са пионери и достигат цел от повече от 95 %, а именно Белгия, Швеция, Дания и Испания. Значителен напредък е отбелязан в Румъния, Полша, Малта, Люксембург, Унгария, Ирландия, Португалия, Испания, Латвия и Литва. Най-ниските проценти, а именно под 65 %, са установени в Полша, Румъния, Гърция и Хърватия, които все още значително изостават.

Няколко фактора оказват влияние върху наличността и използването на грижи за деца. Първият важен елемент е законното право на грижи за деца, което съществува в повечето държави членки, но възрастта, от която съществува това право, се различава значително (започва от края на отпуска по майчинство на майката до възраст от само 2,5 или 3 години или дори преди достигане до възрастта за задължително посещаване на училище). Съществуването на законно право обаче не представлява задължително пълна гаранция, че държавите членки предлагат професионални услуги за полагане на грижи.

Освен наличието на законно право, наличността, достъпността и високото качество на услугите за грижи за деца оказват голямо влияние върху възприемането на тези грижи от родителите. Разходите варират значително в различните държави членки и могат да бъдат възпиращи в някои държави членки, като например Ирландия. Възпиращите разходи не само засягат участието на жените на пазара на труда, но засягат непропорционално децата от семейства с по-ниски доходи. Освен това важна роля играе и способността за адаптиране на услугите към потребностите на родителите, включително разстоянието до детските заведения и работното време, адаптирани към моделите на трудова дейност и потребностите.

Следователно висококачествените грижи трябва да включват и педагогически цели и ценности, както и професионализъм и непрекъснато развитие на персонала, предоставящ грижи за деца. Съществено значение сред тези елементи имат наблюдението и оценката; тези елементи са разгледани в предложението на Комисията за препоръка на Съвета относно висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст .

Комисията ще продължи да наблюдава ситуацията по отношение на грижите за деца в рамките на европейския семестър, по-специално за тези държави членки, които изостават. Тя ще продължи да установява специфичните проблеми по отношение на наличността, ценовата достъпност и високото качество на грижите във всяка държава членка. Тя също така ще продължи да насърчава използването на европейското финансиране в помощ на държавите членки за справяне с някои от предизвикателствата.

Освен това сега, когато първата от целите от Барселона като цяло е постигната и е постигнат добър напредък по отношение на втората цел, както и когато целта в областта на образованието за 2020 г. е постигната като цяло, може би е настъпило време да се обмисли преразглеждане на тези цели след консултации с държавите членки. Такъв преглед, ако бъде предприет, ще допринесе за усилията на Европейския съюз за ускоряване на интелигентния, приобщаващ и устойчив растеж; по-специално той би допринесъл за постигането на целта „Европа 2020“ за

75 % равнище на заетост и за създаване на конкурентоспособна и динамична икономика въз основа на знанието, основана на високо равнище на национално образование и обучение. Това изисква да се обърне внимание на отражението на родителството върху заетостта на жените, на необходимостта от равновесие между професионалния и личния живот на работещите родители, на укрепването на съществуващите детски заведения и увеличаването на наличността на ценово достъпни и висококачествени услуги като цяло.